

Әдебиеттер

1. Волков С.Н., Хлыстун В.Н., Улюкаев В.Х. Основы землепользования. Уч. Пособие. - М., Колос, 1992.
2. Николенко Г.С. Экономическая оценка земли. - А-Ата., Кайнар, 1968.
3. Ткачук С.А. Управление земельными ресурсами (вопросы общей теории). Учебное пособие. - Целиноград: ЦСХИ, 1986. - С. 32-43.
4. Оценка сельскохозяйственных угодий российской федерации. Руководящие материалы по оценке земель. -М., 1983.
5. Временная методика по определению нормативной цены сельскохозяйственных угодий. - Алматы: Госкомзем, 1995.

Кұдайбергенова Г.

ОЦЕНКА ЗЕМЕЛЬ КРЕСТЬЯНСКИХ ХОЗЯЙСТВ НА ОСНОВЕ РЕНТООБРАЗУЮЩИХ ФАКТОРОВ

Аннотация

В статье речь идет об оценке сельскохозяйственных земель на основе рентообразующих факторов.

Ключевые слова: оценка, сельскохозяйственные земли, рента, экономическая оценка.

Kudaybergenova G.

EVALUATION LAND OF FARMS BASED RENT FORMING FACTORS

Annotation

This article is about evaluation of farmland on the basis of rents forming factors.

Keywords: farmland, evaluation, rent forming factors.

УДК 631.4

Қыдырова К.Б.

Қазақ ұлттық аграрлық университеті

АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҚ ЖЕРЛЕРДІ ПАЙДАЛАНУДЫҢ ТИІМДІЛІГІН АРТТЫРУ

Аңдатпа

Соңғы жылдары жерлердің сапасының, сондай-ақ ауыл шаруашылық жерлерінің, соның ішінде жыртылатын жерлердің өте азайып бара жатқаны байқалады. Бұл жер жағдайына байланысты теріс жағдайлар еліміздің жер- ресурстық потенциалын қысқартып қана қоймайды, еліміздің азық-түлік қауіпсіздігіне қауіп төндіріп, халық жағдайына да әсерін тигізеді. Осы шарттардың бәрі табиғи ресурстарды тиімді пайдалану мен ауыл шаруашылық өндірісін арттыру мәселесін алға шығарады.

Кілт сөздер: ауыл шаруашылық жерлер, топырақ гумусы, өнімділік, ауыл шаруашылық дақылдары, жер пайдалану, тиімді пайдалану.

Кіріспе

Қазақстан Республикасындағы жер ресурстарын тиімді пайдалану мәселесі еліміздің әлеуметтік-экономикалық мәселелерінің ішіндегі ең маңыздысы. Себебі, жер ресурстарын

тиімді пайдаланудан, ауыл шаруашылық өнімдері өндірісінің қарқыны, азық-түлік қауіпсіздігі, халықтың материалды жағдайы тәуелді.

Соңғы жылдарда жер меншігінің реформалануынан және меншік иелері мен жер пайдаланушылардың көбеюінен, жерге деген көзқарас, жерді пайдалану жағдайы өзгердіг көп жағдайда, алқаптар өнімділігі азайып, деградацияға ұшырай бастады, жер өңдеудің ғылыми негізделген жүйелерін сақтамаудан өнімділік төмендеді.

Ауыл шаруашылығында жерді пайдаланудың экономикалық тиімділігі, көрсеткіштер жүйесімен анықталады. Оларға: негізгі ауыл шаруашылық дақылдарының өнімділігі, бірлік ауданға кететін өндірістік шығындар, 100 га егістіктен немесе басқа да 100 га ауыл шаруашылық алқабынан жиынтық өнімнің өндірісі. Алайда, аталған көрсеткіштерді ғана қолданып, жер пайдаланудың экономикалық тиімділігіне баға беруге болмайды. Ол үшін бағалық көрсеткіштерді қолданады: жер өңдеудегі жиынтық өнім, 1 га ауыл шаруашылық алқабы есебіндегі жиынтық немесе таза табыс, бірлік өндірістік шығынға кететін жиынтық өнім.

Жер алқаптарының пайдалану деңгейін объективті салыстырмалы бағалау үшін жер сапасына әсер ететін жүздеген маңызды факторларды ескеру қажет. Сол себептен, жер пайдаланудың экономикалық тиімділігінің көрсеткіштері экономикалық бағалау кезінде түзетулер ретінде қолданылып отырады.

Жер өңдеудің интенсивті жағдайында, жерді пайдалануда жаңа мәсеелер туындауда. Соның ішінде, әсіресе, қауіпті фактор болып, топырақ құрамындағы гумустың азаюы болып отыр. Әлемдік жер өңдеудегі тәжірибе бойынша, жер өңдеудің әр түрлі жүйелерін бағалауда, негізгі көрсеткіштердің бірі – топырақ құрамындағы гумустың деңгейі. Гумус мөлшері жоғары топырақтың қолайлы су-физикалық және басқа да қасиеттері болады. Олар улы химикаттар әсеріне төзімді және аталған топырақтарға минералды тыңайтқыштар қолдану әсері жақсы болады. Соған байланысты топырақтағы гумус мөлшері жерді рационалды пайдаланудағы топырақ өнімділігінің басты көрсеткіші.

Ауыл шаруашылығының тиімділігі жерлер мелиорациясы бойынша шаралардан тікелей байланысты. Осыған байланысты мемлекеттің суармалы жерлердің сапасын сақтау бойынша саясаты басқа ауыл шаруашылық іс-шаралармен кешенді түрде және тығыз байланыста жүргізілуі қажет.

Ауыл шаруашылық мақсаттағы жерлер 96,3 млн.га, барлық жер қорының 36,9% құрайды және ерекше құқықтық режимге ие. Аталған жерлер ерекше қорғауға алынған, яғни, шектеулі түрде ғана алынады, мақсатсыз пайдалануға, қажетсіз ауыл шаруашылығынан басқа категорияларға ауыстыруға жол берілмейді. Солай бола тұра, ауыл шаруашылық мақсаттағы жерлер облыс жер қорында, Солтүстік Қазақстан және Ақмола облысында 60-65% шамасында, ал Қызылорда облысында, Шығыс Қазақстан облысы Семей аудандарында 15-20% аралығында. Бұл жағдай табиғи-климаттық жағдайлардың әртүрлілігімен және орталық, оңтүстік аудандарағы шөлді жайылымдық алқаптардың үлкен аудандардың болуымен түсіндіріледі. Ауыл шаруашылық мақсаттағы жерлер құрамында ауыл шаруашылық алқаптары 78,2 млн.га немесе 36,2%, оның ішінде – 22 млн.га немесе 93,8% егістік жерлер. Егістік жерлердің басым аудандары еліміздің солтүстік аудандарында орналасқан.

Ауыл шаруашылық алқаптары құрылымдарын талдай келе, Солтүстік өңірлердің территорияларының жыртылғандығы және ауылдық елді-мекендердің егістікпен қамтылғандығы (58,8%), ауыл шаруашылық салаларын дамытудағы басты ресурсты потенциал болып отыр. Батыс, Орталық және Шығыс аудандарда ірі аумақты жайылымдар орналасқан, яғни, шалғайлы мал шаруашылығын дамытуға негіз болады.

Қазақстанның 2030 жылға дейінгі стратегиялық дамуының басты бағыттарының бірі – жер ресурстарын тиімді пайдалануды арттыру бойынша жер реформасын жүргізу.

Бұл мәселенің шешілуі үшін көп көңіл бөлінгенімен, өкінішке орай, бұл процесстің мемлекет тарапынан бақылануы өте әлсіз, өнімді жерлердің ірі аудандары ірі қалалар мен елді-мекен құрылыстарына берілуде. Нәтижесінде, ауыл шаруашылығының дамуына кері әсерін тигізу жағдайлары байқалады.

Сонымен қатар, белгілі бір территориялар мақсатты тағайындалуына сәйкес емес пайдаланылуда, ауыл шаруашылық дақылдарын өсіру технологиясы дұрыс емес жүргізілуде. Осының нәтижесі - жердің тозуы мен өнімділігінің азаюы. Осындай жағдайда республика үшін маңызды мәселе – ауыл шаруашылығы мақсаттағы жерлердің өнімділігін жоғарылату.

Реформалар жылдарында, 1991-2005 жылдар аралығында, ауыл шаруашылық мақсаттағы жерлер 218,4 млн.га –дан 82,2 млн.га дейін азайған, яғни, 136,2 млн.га-ға немесе 62,4%-ға азайған. Ауыл шаруашылық мақсаттағы жерлер, жер қорының 30,2% ала отырып, ерекше құқықтық режимге ие.

Жерлерді рационалды пайдаланудың негізгі жолдары мен оның тиімділігін арттыру, біріншіден, жаңа технологияларды ендіру арқылы өнімділігін арттырумен, екіншіден, қосымша қаражат жұмсап, өндірісті интенсификациялаумен байланысты. Нәтижесінде, бірлік ауданнан өнімнің өндірісін ұлғайту.

Осыған байланысты, жерлерді пайдаланудың интенсификациялануының басты бағыттары мыналар:

- ғылыми негізделген ауыспалы егістік, суландыру режимдерін сақтай отырып, алқап өнімділігін арттыру шаралары;

- жер қатынастарын реттеу: сату-сатып алу негізінде жер үлестерінің айналымын дамыту; тиімсіз меншік иелерінен, пайдаланушылардан жер телімдерін алып қою, кадастрлық орталықтардың жұмысын жақсарту;

- ауыл шаруашылық өндірісін бірыңғай салық ставкалары, арендалық төлемдер негізінде жүргізу;

- жаңа жер пайдалануларды құру кезінде, еңбек ресурстарына, қызмет көрсету зоналарына, нарық инфрақұрылымына, өндіріс объектілеріне қатысты орналастыру.

Ауыл шаруашылық жерлерді тиімді пайдалануды арттырудың басты жолы болып интенсификациялау болып табылады. Оның қажеттілігі ауыл шаруашылық өнімдеріне деген сұраныспен және жермен қамтамасыздықтың азаюынан туындайды.

Жер өңдеу жүйесі жерді тиімді пайдалануды арттыруға бағытталған және мына элементтерден тұрады: ауыспалы егістік жүйесі, топырақ эрозияларымен күрес, тыңайтқыштар енгізу, суландыру, кептіру, топырақты әктеу, топырақ зиянкестерімен, ауруымен күрес. Тек қана жер өңдеудің осы элементтерінің ғылыми негізделген әрекеті кезінде ғана топырақ өнімділігін арттыруға, ауыл шаруашылық дақылдарының өндірісін жоғарылатуға мүмкіндік бар.

Әдебиеттер

1. Абдыхалыков С.Д., Джаланқұзов Т.Д., Редков В.В. Черноземы и темно-каштановые почвы Северного Казахстана, -Алматы 2012.-194с.

2. Жамалбеков Е.У., Білдебаева Р.М. Топырактану және топырақ географиясы мен экологиясы. - Алматы. Қазақ университеті. 2006.- 204 б.

3. Сапаров А.С., Фаизов К.Ш., Асанбаев И.К. Почвенно-экологическое состояние прикаспийского нефтегазового региона и пути их улучшения.- Алматы, 2006. 146 с.

4. Национальный доклад «О состоянии окружающей среды в 2010 году» Министерства охраны окружающей среды.- РГП КазНИИЭК, 2011.

5. Фаизов К.Ш. Почвы Республики Казахстан. –Алматы, 2001. -328 с.

Қыдырова К.

ПОВЫШЕНИЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ЗЕМЕЛЬ

Аннотация

В статье речь идет о текущем положении сельскохозяйственных земель, о повышении плодородия почв, о урожайности сельскохозяйственных культур, и путях повышения эффективности использования земель.

Ключевые слова: сельскохозяйственные земли, пашни, плодородие, гумус, урожайность, рациональное использование земель.

Kudurova K.

INCREASE EFFECTIVENESS USE OF AGRICULTURAL LAND IN KAZAKHSTAN

Annotation

In the article we are talking about the current state of agricultural land, improvement of soil fertility, crop yields, ways to improve the efficiency of land use.

Keywords: agricultural land, arable, oil, soil fertility, yield, humus, rational use of land.

УДК 635.132

Манабаева У.А., Амиров Б.М.

*Казахский национальный аграрный университет,
Казахский НИИ картофелеводства и овощеводства*

ОЦЕНКА УСТОЙЧИВОСТИ СТОЛОВОЙ МОРКОВИ К МУЧНИСТОЙ РОСЕ

Аннотация

Проведена оценка 20 сортообразцов столовой моркови на устойчивость к мучнистой росе в полевых условиях. Визуальный анализ показал, что образцы моркови отчетливо различались по степени поражения мучнистой росой. Два образца - CR00102 и CR01211 показали иммунную устойчивость к поражению мучнистой росой, а у семи образцов - CR00549, CR01100, CR00331, CR00484, CR00636, CR00648 и CR01214 была отмечена высокая устойчивость к болезни.

Ключевые слова: столовая морковь, сортообразец, мучнистая роса, устойчивость.

Введение

В мировом овощеводстве по данным ФАО морковь является экономически важной овощной культурой в мире, как по занимаемой площади, так и объему производства. Мировые посевные площади моркови в 2012 году составили 1,2 млн. га, а производство 36,9 млн. тонн, при средней урожайности 30,9 т/га [1].

Проблема селекционно-генетического улучшения двулетних овощных культур (морковь и свекла) с каждым годом привлекает все большее внимание. Решение этой проблемы сопряжено с изучением мирового разнообразия имеющегося генофонда и их использование в создании новых селекционных форм, удовлетворяющих требованиям сегодняшнего рынка потребителей [2].